

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

„Инвенция и литература в съвременната теория“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Направление: 2.1. Филология

(Теория и история на литературата – Теория на литературата)

Дисертант: Еньо Константинов Стоянов

Катедра „Теория на литературата“, Факултет по славянски филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

От доц. д.н. Боян Манчев

Нов български университет

София, 2024

Увод

Еньо Константинов Стоянов е роден през 1979 г. в София. Асистент е в Катедра „Теория на литературата“ към ФСЛФ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ от 2008 насам. Основни сфери на изследователските му интереси са теорията на литературата, съвременната философия, критическа теория. Стоянов е автор е на 36 академични публикации.

Предложеният на вниманието ни дисертационен труд „Инвенция и литература в съвременната теория“, придружаващият го автореферат и документи по конкурса отговарят изцяло на изискванията на закона. Трудът е с обем от 286 стандартни машинописни страници и се състои от увод, осем глави, заключение и библиография от 119 заглавия на български, английски, френски и немски език. Научните приноси са формулирани прецизно и коректно.

Изложение

Така както текста на дисертацията на Еньо Стоянов, независимо от своя мащабен корпус, представлява фрагмент от много по-мащабен изследователски проект, така и настоящата рецензия ще представлява само фрагмент от много по-пространен, дългогодишен разговор – научен обмен и споделена изследователска нагласа. Както самата докторска дисертация, така и рецензията на дисертация, е консервативен жанр с формални ограничения и изисквания и със строго прагматична мисия – да оцени качествата на един труд с оглед на символен преход в академичната сфера. Разбира се, поставям си за задача да изпълня изцяло тези изисквания; същевременно не мога да премълча следното. Познавам и следя работата на Еньо Стоянов от 27 години насам, първо като на мой студент, после като на блестящ млад асистент, колега и приятел, с когото неизменно се намирам във вдъхновяващ обмен. В този смисъл рецензията ми е несъмнено обременена от лична гледна точка; именно тази “близка оптика” обаче ми позволява да навляза в дълбочина в работата на Еньо Стоянов, да схващам не само експлицитните, но и имплицитните ѝ залози, и не на последно място – да си позволя без смущение да формулирам критични въпроси, които в случая са продължение на непрекъснат дългогодишен разговор.

Дисертационният труд на Еньо Стоянов представлява образцово литературоведско изследване, поставящо фундаментален въпрос както за теорията на литературата, така и по-общо за теорията на изкуството, въпрос, свързан със самото му определение: въпросът за създаването, творчеството, или според централното понятие на труда на Стоянов, *инвенцията*. Дългогодишният труд на Еньо Стоянов е довел до проясняването на методологията на изследването – обичаен препъни-камък за млади изследователи. Дисертацията е стъпила на осмислена, овладяна в детайлите и осъзнаваща ясно залозите си индивидуална методологическа стратегия. Ето как Стоянов я формулира още на първата страница на автореферата на труда си: “Предвид вече посочената познавателна непристъпност, която всяко изследване, поставящо новото в своя фокус, е принудено да признае, настоящата работа прибъгва до метатеоретичен коментар. Това го превръща в опит интерпретативно да се извлекат от историята на употребата на понятието за инвенция и съвременните литературоведски и философски ангажирания с проблема за новото релевантни концептуални моменти с намерение за тяхното продуктивно сглобяване. В методологически план това означава, че самото изследване се чувства задължено да намери партиципаторен подход към своя обект, рефлексивно да поеме аспекти на самата инвенция в своите операции.” (Автореферат, с. 4-5) Мимоходом, но това съвсем не е без значение, Еньо Стоянов представя имплицитно метода си като шелингиански – по този начин понятието *инвенция* е сдвоено с понятието *конструкция*, в динамичния смисъл на конструиране. Това понятийно сдвояване представлява ключов методологически ход, който позволява метатеоретичната нагласа на работата, но и понятийната ѝ *инвентивност*: работата екземплифицира, в смисъла на конструктивистката теория на Нелсън Гудман, собствения си експериментален обект: тя се явява изследователска *инвенция* върху понятието за инвенция. (Оттук и първият въпрос, който бих искал да поставя на Еньо: би ли определил тезата си като конструктивистка?)

Нещо повече, поставям си и вероятно изненадващия въпрос дали подходът на Еньо Стоянов не е същевременно и крипто-трансцендентален (дори да не е задължен директно на Кант, към чието наследство Стоянов е по-скоро критичен – напр. когато пише за Кантовия гений като своеобразен монополист на инвенцията, може би донякъде по инерция през прочита на Дериде, а на посредничеството на най-оригиналната съвременна преработка на трансценденталната философия, тази на парадигматичния за Еньо Стоянов философ, Жил Делюз): “Тази епистемологическа пречка пред достъпа до новото може би е преодолима въз

основа на един индиректен подстъп към него, а именно – този, който се насочва към неговите условия. Динамичното самоотнасяне между смисловите запаси на концептуалните траектории, въввлечени в мисленето за литературата и инвенцията, конституира тази ориентационна ос на *условието* [подчертаването мое, Б.М.] за новост, която изследването се стреми да очертае.” (с. 4) Ясно е, че именно изследването на условието за новост е методологически залог на изследването на Стоянов; изследването на условието би позволило справянето със съвършено точно набелязаното епистемологическо препятствие, ако не и апория, с което се сблъсква всяко изследване на “новото”. Как изследваме това, чиято характеристика е трансформацията на условията, на режима на формиране и означаване, и следователно за което няма как да имаме адекватен инструментариум? Изходът, предложен от Стоянов, е по същество трансцендентален. По-късно, в главата, посветена на Долежел, ще видим, че Стоянов симпатизира, дори и с критически резерви, и на семантиката на възможните светове, която раразботва и на която стъпва Долежел, за да избегне редуktivната теория на означаването на Ръсел.

След тези метакритически съображения върху оригиналния методологически апарат на дисертацията, ще се спра накратко на централното ѝ понятие и залози, на които отговаря и логиката на структурата на труда. Уводът и Първата глава на дисертацията предлагат генеалогия на понятието, въвеждайки прогресивно и теоретичните му модуляции, които Стоянов обвързва в комплексна траектория, над която надгражда индивидуалната перспектива на собственото си изследване. По този начин понятието за инвенция е склонено в различни понятийни модалности. След осъществения в Първа глава исторически семантичен обзор, преминаващ в понятийна генеалогия, следващите глави на изследването предлагат разработки върху ключови употреби на понятието инвенция в няколко ключови философски, логически, изкуствоведски и литературоведски концепции, които Стоянов включва в общата насока на работата си, извличайки значими семантични вектори. Трябва да подчертая, че самото очертаване на корпуса теоретични текстове и модели, поставени в основата на осемте глави, върху понятието инвенция е във висока степен оригинален, инвентивен, метатеоретичен жест.

Генеалогията на понятието инвенция в Първа глава разкрива произхода на понятието в полето на реториката и следва неговата концептуална траектория по протежението на

гръцката и римската реторика, достигайки до Ренесансовото му подемане и преработка в творчеството на Сидни, Тезауро, Грасиан. Уводната глава свидетелства както за забележителната ерудиция на автора, така и за изострената му чувствителност към историческите флукуации на семантиката на понятието и по-общо на концептуалната му пластичност и вариативност. Разбира се, бихме могли да се запитаме и за мястото на понятието в схоластиката, действаща като своеобразно понятийно реле на модерната философия и наука. Но подобна изчерпателна историческа панорама не е експлицитна задача на дисертацията. Нейна задача е да проследи / конструира смислови ядра или по-скоро смислови възли, между които да разгърне поле на семантична интензивност. Подобна задача, дори и неназована с тези термини, е осъществена блестящо.

Така, разплитайки семантичния възел на инвенцията, Еньо обвързва динамиката на понятието с други понятия или понятийни и фигуративни ядра, формиращи полето на идеята за новото и респективно – връзката му с формиращата се модерна идея за изкуство / литература. След значимата за семантичната геналогия и философски разбор на понятието инвенция във Втората глава на работата, разискваща есето на Жак Дерида “*Psyché, l’invention de l’Autre*”, отделните етапи на изследването се съсредоточават последователно върху семантичното разклоняване и спояване с проблематиката на категорията мимезис, на фигуралното, на фикцията, на понятието за *ново* в полето на философията на изкуството и литературата – у Теодор Адорно и Петер Бюргер, Лубомир Долежел, Волфганг Изер, Пол Рикьор и не на последно място, Радосвет Коларов (въпреки че не включва обособена глава, посветена на Радосвет Коларов, творчеството на влиятелния български теоретик преминава като червена нишка през дисертацията и, както знаем, е било обект на изследвания на Еньо Стоянов, както и инспириращ теоретичен модел), за да достигнат до проблема за виртуалното и творчеството през призмата на философските тези на Анри Бергсон, Жилбер Симондон и Жил Делъоз.

Не си поставям за цел да предложа модел на теоретичната инвенция на Еньо Стоянов, но ми се струва, че всяка глава следва сходна методологически обоснована структура. Всяка глава започва с блестяща пропедевтична част, по същество въведение, но и ясен и достъпен синтез на изключително сложни теории, който, благодарение на индивидуалния прочит на Стоянов, ги насочва и изявява залозите им в семантичния режим и икономията на основния залог на собствената му работа. Тази особеност на дисертацията разкрива не само качествата на оригинален тълкувател, изследовател и теоретик, но и на блестящ преподавател. Следващ

структурен момент е проблематизацията или драматизацията – бих го нарекъл диалектически момент на изложението: Еньо Стоянов проблематизира всяка една от разглежданите теории, като ги драматизира концептуално – двугласово, диалектически, например в противопоставянето на тезите на Бюргер и Адорно, или пък в критическото мобилизиране на литературната антропология на Изер. Нека дам един пространен пример: “В така предложения синопсис на антропологическата теза обаче се пораждат множество проблематични зони. На първо място възниква въпросът за прехода от чистата потенциалност на неоформеното към едни непрекъснат и нетелеологичен (няма никаква окончателна и истинска форма) процес на смяна на формите. Може би всъщност процесът е по-скоро квазителеологичен – търсенето на истинската форма движи процеса регулативно (в смисъла на Кантовите Идеи). Изер заявява, че човек постоянно се стреми да постигне себе-наличие. Човек „е”, но също така иска да „има” себе си. Тук битие и познание необходимо се разминават. Може би именно такъв стремеж към „имане” на себе си трябва да се предпостави, за да стане мислимо движението от чиста пасивна потенциална неопределеност към динамична актуална пермутация на определеностите. Но нима тогава този стремеж не остава напълно неоправдан, метафизичен остатък? Нещо повече, ако се насочим към самия процес на актуалното произвеждане на нови форми от стари, нима тази логика не ни принуждава да постулираме някаква изходна форма като необходимо условие за протичане на процеса на пермутациите?” (с. 91) Този пасаж безспорно предлага пример за диалектическа стратегия на висота. За да поставиш подобни въпроси на Адорно, Изер или Рикьор, определено трябва да знаеш за какво говориш; да съзнаваш понятийната дълбочина, контекста и функционалната насоченост на теориите; да говориш техния език, без на всяка цена да мислиш на него.

Особено интересен и приносен в това отношение е своеобразният екскурс на Четвърта глава, предлагащ “евристична реконструкция на теоретичния модел на Изер в термините на Лумановата системна теория” по думите на Стоянов (с. 128), който достига до приносно предложение върху “логиката на фиктивното” като произвеждащо критерии за валидност, удържащи продуктивно разликата между реално и въображаемо. В този евристичен конструктивистки прочит на фикцията Стоянов се доближава имплицитно и до конструктивистката теза на Нелсън Гудман (фикцията като правене на свят), сама повлияла на Изер, но непопаднала в обсега на дисертацията, която обаче имплицитно хвърля мост и към комплексното продуктивно понятие за фикция на Долежел и семантиката на възможните

светове. (Апропо, позволявам си мимоходом – още веднъж! – да отбележа връзката на конструктивистката теза с Кантовата трансцендентална философия – връзка, достатъчно ясно очертана у Изер чрез въвеждането на Философията на “Като че ли” на Ханс Файхингер).

Един от основните критически залози на изследването е да разкрие тъмния миметичен двойник на инвенцията – механизмите, чрез които мимезисът се завръща във фигурите или понятията на собствената си негативност. Този проект е удържан образцово и по отношение на Изер, и на Долежел (“Освен че неизбежно въвежда опасността от връщане към познатия терен на Платоновия мимезис в говоренето за фикционални светове, непълнотата, на която настоява Долежел подкопава и претенцията му, че моделът на мислене за литературния референт тук избягва схващането му като нещо общо и възстановява неговата особеност.”, с. 147). Въпросът ми в това отношение би бил: какво би станало ако радикално преобърнем предпоставката според която миметичната теория е основание от което антимиметичните теории се отгласват? Стоянов го прави, следвайки ранния Делюз, чрез внедряването на различието в самата основа на мимезиса. Моят алтернативен опит се основаваше на понятието за алтерация на Жорж Батай, предложило напълно различна парадигма за мислене на основанията на айстезиса, респективно алтернатива на Платоновата миметична парадигма.

Коментари и въпроси

На основата на този обзор на залозите на дисертационния труд ще формулирам два пространни коментара–въпроса. Първият се отнася до понятийния корпус на изследването, а вторият – до генеалогичното му измерение и основания. Ясно е, че трудът на Еньо Стоянов не се стреми към систематика или изчерпателна генеалогия, а по-скоро към епистемологически *срез*; в този смисъл не можем да формулираме критични бележки на основа на критерий за изчерпателност – очевидно най-баналния, а нерядко и ретроградно инструментализиран, количествен критерий. Все пак ще си позволя да поставя въпрос относно отсъствието на двама автори, респективно тези, не толкова от гледна точка на количествени измервания, колкото поради тяхната качествена, интензивна, както вероятно би казал Стоянов след Бергсон и Делюз, в някакъв смисъл структуроопределяща роля за налагането на дискурса на *новото*, респективно новия смисъл на инвенцията/творчеството –

Фридрих Шлегел и Шарл Бодлер (а между тях и Фридрих Ницше). Визирам прословутата романтическа теза на Фридрих Шлегел, изразена синтетично в лекциите му в курса му по „Трансцендентална философия“, четен през 1800–1801 в Йена, която съм цитирал неведнъж: „всяка философия, която не е нова, не е истинна. Поради това откритието [sic!] е едно от първите изисквания към философията и към всички изкуства и науки“. Същевременно е изненадващо, че в дисертацията отсъства дори споменаване на Шарл Бодлер, идеологът на новото, пряко поставил го в отношение с понятието за модерност (което изобретява в есето си “Художник на съвременния живот”), както и самият дебат около понятието за модерност. Разбира се, не става дума за фетишизация на автора, сам допринесъл за модерния фетишизъм на идеите, разгърнал се паралелно на стоковия фетишизъм (както блестящо указва Бенямин), а за началния тласък на определящата линия на мислене на новото в модерността – като онтологически срез и обрат, достигаща вероятно до онтологията на събитието във философията от края на миналия век у Делюз, Бадиу и Дерида. Връзката на идеята за новото с категориите *събитие* и *истина* е несъмнена и тя има пряко отношение към изявените от Еньо Стоянов проблеми, отправящи към диалектичното напрежение инвенция / фикция и риска от приравняването му към опозицията процес / резултат. Както показва и предложението на Изер, възможен изход от свеждането до дихотомия би могло да предложи перформативното схващане на фикцията. От тази гледна точка ми се струва продуктивно напрежението между инвенция и фикция, или казано по-банално, между творчество и творба, да бъде посатвено във връзка с теорията на театъра и перформативните форми в изкуството. (В това отношение трудът на Ани Васева “Театър и истина”, свързан с перформативната теория на истината на Димитър Вацов, предлага ред пресечни точки с проблематиката на дисертацията на Стоянов и разтваря нови възможности за динамичен концептуален обмен в полето на теорията на литературата и изкуствата в България.)

Вторият ми интерпретативен коментар – въпрос се отнася до концептуалната история и етимологията на понятието инвенция. Разбира се, от подтекста на труда е ясно, че историческата семантика и генеалогията на понятието инвенция е ключова за изследването му – именно историческата семантика заляга като негов гръбнак, водейки имплицитно към въпроса за инвенцията тоест изобретяването на литературата – като в тези преход, още в самото му начало, през есето на Дерида, ще бъде поставен въпроса за изобретяването на истината. Едва ли тук е необходимо да отбелязвам, че съм силно скептичен към етимологическите “инвенции” от типа на Хайдегеровите; същевременно съм бил вдъхновен

и съм се смятал в някакъв смисъл за последовател на историческата антропология на Вернан и Видал-Наке, на Детиен и Фронтизи-Дюкру. Без да спекулирам с понятийния потенциал на думите и с тяхната архаична семантика, за мен е особено важна тяхната семантична динамика и съответно потенция да поражда значения, които имат иманентна семантична регулация. В този смисъл, бих предположил, че самото понятие „инвенция“, преди да бъде *склонено* чрез асоциативни концептуални исторически връзки и инвентивни редове, би могло да се разгърне чрез иманентния му семантичен потенциал. *Критическият* етимологически анализ би могъл допълнително да проясни изследвания от Еньо Стоянов семантичен вектор. Несъмнено е, етимологията на понятието инвенция би трябвало да е значима за нейният изследовател. Разбира се, той не пропуска да отбележи етимологията на понятието и значимостта на корена му в романските езици: „*Inventio*“ е опит за превод на този термин на латински – изразът означава „да се натъкнеш на нещо“ и неговият корен ще се появява в много романски езици по-нататък, включително в навлязлата в българския език дума „авеню“. Семантиката на този корен сочи към нещо, на което се натъкваме „по пътя“ – нещо, на което попадаме в движение, находка.” (с. 12) Наблягането на движението е съществено. Защото латинската дума *inventio* отправя към семантично ядро, което е средишно и за съвременната философия. Понятието *инвенция* произлиза от латинското *inventio, inventionem*, от причастието на *in-venire*, и следотелно е директно свързана с глагола “идва”, *venire*, и през него – с проблематиката на *идването*. Когато авторът цитира следната фраза на Дерида, очевидно морфологията и етимологията на думата “инвенция” са от ключова значимост: „Инвенцията трябва да е нещо свойствено на самата деконструкция. Деконструкцията трябва да бъде инвентивна, в смисъл да остави отворен момента за навлизане на това, което идва.“ (с. 62) Този приведен от Стоянов пасаж очевидно показва значимостта на етимологията на понятието в контекста на дисертацията и особено в структуриращата нейния концептуален преход нейна втора глава.

Същевременно доколкото едно от основните полета на интереса на Еньо Стоянов са именно скоковит промени и обрати, прекъсванията и неочакваните преноси, езиковият пренос не трябва да бъде подценяван. На български обичайно превеждаме *inventio* като *изобретяване*. Как Стоянов мотивира избора на понятието *инвенция* за сметка на *изобретяване*? Едва в последната, осма глава на работата си – “Различие и инвенция: между Жил Делюз и Жилбер Симондон”, през призмата на теорията на индивидуацията на Симондон, Еньо се спира директно на това най-“банално” значение на инвенцията: “Както

споменахме в началото, Симондон развива своята теория за индивидуацията като теория за инвенцията в технически контекст (т.е. като изобретяване).” (с. 231) Смисълът на техническото изобретяване / изобретение е най-точният аналог на доминиращото значение на понятието *invention* в английски и френски език в епохата на най-висока честотност на неговата употреба, и респективно значимост – от епохата на Просвещението до края на 19 век. (Заслужава си да се спомне, че класическата латинска дума за *устройство* е *inventum*.) В това отношение се поставя следният въпрос – въпрос, който заема значимо място в последната глава на работата: Какво е мястото на техническата и особено на научната инвенция в предложената от Еньо история и типология на литературната инвенция? Дали едно изследване на генезиса на понятието литература и на историческата динамика на родовата му семантика не би разкрило интересен паралел с утвърждаването на новото значение на понятието инвенция, сближаващо го с понятието за творчество, но и за научно откритие или техническо изобретение?

И така, достигайки до последната осма глава на дисертацията, достигам и до заключителната част на рецензията си. Тази написана със замах глава показва не само възхитително ниво на познаване и овладяване на сложната философска система на Жил Делюз, на флукуациите ѝ в различните периоди на творчеството му, на определящите я връзки с и прочити на Кант, Бергсн и Ницше (разбира се, не трябва да пропускаме “принцът на философите” по думите на самия Делюз, Барух Спиноза), но и способност за критическа дистанция, преосмисляне и надграждане. Познавайки литературата върху Делюз, смея да твърдя, че интерепретацията на понятието инвенция у Делюз от страна на Стоянов е самобитна и новаторска, а предложенията му в заключителните страници на дисертационния труд очевидно очертават хоризонта на по-нататъшни оригинални изследвания. Ще приведа един особено евристичен философски момент: “важно е все пак да подчертаем подсказаното отношение на особена комплементарност между инвенция и творчество в начина на изграждане на условия за новост: при инвенцията като актуализация виртуалното е условие за новото като нова актуалност, а при творчеството актуалността е условие за нова виртуалност.” (с. 234)

Ще поставя финален акцент чрез директно обръщение към автора на внушителния дисертационен труд, за да продължа нашия четвъртвековен разговор, предлагайки кратък

коментар на следното обобщаващо твърдение от Заключението на дисертацията, което предлага и оригиналното заключително определение на основното ѝ понятие: “инвенцията е в процес на инвенция на собствените си условия, литературния мимезис е в процес на творчество на собствените си предпоставки, но и двата процеса се оказват реципрочно полагащи обуславянето на самата необусловеност на новото. Взаимодействието между тези два модуса на себезадаване изглежда позволява да се запази и направи мислима същностната недетерминираност на новото като зависимо от трансцендентален хоризонт, сам предполагащ новото в своята конституция.” (с. 237) Бих определил на свой ред тази формулировка на Еньо Стоянов като *свръхкантианска*. Защото всъщност самото трансцендентално в Кантовия – или, за да съм по-предпазлив, свръхкантиански – смисъл може да бъде дефинирано като *изобретяване на условие*, тоест в термините на Еньо, като *инвенция на условие*. Изобретяването на условие всъщност показва самото основание на философската операция или, в моето разбиране, на екзистенциалната операция като създаване на възможност за себенадскачане, което именно е новото. Без създаването на условие новото – както знаем не само от Дерида, но и от самия Кант (от „Аналитика на възвишеното“) – би било единствено чудовищно. То би било неразпознаваемо. В този смисъл създаването на условие е създаване на смисъл, в който събитието би могло да бъде не просто разпознато като ново, но да ексцедира онтологически собственото си условие. Въвеждам този заключителен свръхкантиански акцент, който е и дельоззиански акцент, за да поддържам разговора с Еньо на висота, която вероятно надскача формалните условия и изисквания; мястото му обаче е именно тук, защото той свидетелства за нивото, на което дисертационният труд на Еньо Стоянов осъществява своето изискване.

Заключение

В заключение няколко думи върху контекста на изследването, неговия маниер и неговия дух. Еньо Стоянов е един от последните представители на енциклопедичната култура, но и на енциклопедичната мисъл, схващаща и удържаща огромното наследство на историята на културата, на литературната история и философията, която не се влияе от моди, но която не е и единствено култура на архива (в доксихния смисъл на понятието). Наследството на хуманизма е ключово за разбирането на съвременната мисъл, като отправна точка на една критическа история на мисълта, на една критическа история на самата критика.

В тази своя нагласа Стоянов се сближава с редица близки и не толкова близки до него учени, между които по-близо до нас бих отбелязал Ангел Ангелов и Дарин Тенев. Подобно на Дарин Тенев Еньо Стоянов клони към силна теоретична мисъл, която го сближава и с непоклатимата линия на Радосвет Коларов в българската литературна теория, и с новаторската литературноисторическа парадигма на Миглена Николчина. Дисертацията предлага зашеметяващи свидетелства за ерудицията и за задълбочеността на знанията на Стоянов, често пъти обособени маргинално в огромни бележки под линия: например бележката на с. 240 върху Изер и Адорно, или пък тази върху Луман и Изер (с. 128), които могат да представляват сами по себе си тема на магистърска теза или дори дисертация за някой от възпитаниците на Еньо. Това, с което Еньо Стоянов със сигурност се отличава от голяма част от предходниците си от по-ранни поколения ерудити и енциклопедисти, е способността му да съчетава наследството на хуманистичната традиция с някои от най-важните съвременни теоретични тенденции и да я сплита с тях – качество, което със сигурност може да бъде отнесено към неговия вдъхновител Жил Делюз, но не и към голямата част от съвременните философи и теоретици на изкуството, дори и към най-влиятелните между тях.

Разбира се, в предстоящата монография тези връзки ще бъдат уплътнени чрез сплитането им с други понятийни нишки и мрежи, както и изследователски перспективи и трудове (напр. изследванията на Ауербах или Панофски върху понятията “фигура” или „идея“, както и ключовото отношение на понятието инвенция с понятието пойезис; не трябва да бъде пропускана от внимание и българската традиция на изследване на понятията мимезис и пойезис – визирам изследванията на Богдан Богданов, Николай Гочев, Невена Панова, както и предложената от мен философска фигурология).

И така, докторската дисертация на Еньо Стоянов представлява, парадоксално, но закономерно, не просто младежки опит, а зрял, значим труд на изявен учен, преминал през дългогодишно изследване, просмисляне, модуляции на тезата си. В този смисъл дисертационният труд би могъл да бъде схванат и като теоретичен палимпсест (неслучайно темата за паметта, виртуалната мощ на инвенцията, е централна в този труд, както и мястото на Анри Бергсон в него). Не на последно място, държа да отбележа качествата на стила на Еньо Стоянов – ясен, прецизен, успяващ да вплете сложни концепции в увлекателен разказ, граден почти по законите на реториката.

Вярвам, че всичко написано дотук мотивира изключително високата ми оценка на дисертационния труд на Еньо Стоянов. Дисертацията “Инвенция и литература в съвременната теория” отговаря изцяло на най-високите изисквания пред един дисертационен труд – не само задълбочено познаване на изследваната материя и способност за методологическото ѝ овладяване, но и за оригинален теоретичен синтез и теоретична инвенция. Сякаш следвайки цитираното в дисертацията изискване на Жил Делюз за написването на *достойна* книга, Еньо Стоянов осъществява полемичната, инвентивната и творческата функции, задължителни за едно *достойно* изследване. Всичко това ми дава основания да гласувам с пълна убеденост за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ по направление 2.1. Филология (Теория и история на литературата – Теория на литературата) на Еньо Константинов Стоянов.